

COVENANT & CONVERSATION

RABİ LORD JONATHAN SACKS ל"צ ILE
ETİK ÜZERİNE DENEMELER

Covenant & Conversation yazılarına yönelik cömert sponsorlukları için Wohl Legacy'ye teşekkürlerimizle

Yabancıların İyiliği Haye Sara 5782

1966 yılında on bir yaşında zenci bir çocuk, ebeveyni ve ailesiyle birlikte Washington'ta beyazların yaşadığı bir mahalleye taşındı. Evin önündeki merdivende iki erkek ve iki kız kardeşiyle oturarak insanların kendilerini nasıl selamlayacaklarını merakla beklemeye koyuldu. Ama kimse selamlamadı. Yoldan geçenler dönüp onlara bakıyordu, ama kimse onlara bir gülümseme, hatta olumlu bir bakış bile bahsetmiyordu. Beyazların zencilere nasıl davrandıklarına dair duymuş olduğu tüm korku dolu hikâyeler gerçeğe dönüşüyor gibi görünüyordu. Yıllar sonra, yeni evlerindeki o ilk günler hakkında şunları yazacaktı: “Burada istenmediğimizi biliyordum. Burada sevilmeyeceğimizi biliyordum. Burada hiç arkadaşım olmayacağını biliyordum. Buraya taşınmamamız gerektiğini biliyordum...”

Aklından bu düşünceleri geçirirken, işinden eve dönmekte olan beyaz bir kadın karşı kaldırımdan geçti. Çocuklara döndü ve geniş bir gülümsemeyle “Hoş geldiniz!” dedi. Evinin içinde gözden kayboldu, birkaç dakika sonra, çocuklara ikram etmek üzere içecek ve sandviçlerle yüklü bir tepsiyle dışarı çıktı ve kendilerini evlerinde hissettirdi. O an – daha sonraları yazdığına göre – genç adamın hayatını değiştirmişti. Ona daha önce hiç yaşamadığı bir aidiyet duygusu vermişti. Birleşik Devletler’de ırklar arası ilişkilerin hâlâ endişe verici durumda olduğu bir dönemde, zenci bir ailenin beyaz bir bölgede kendisini evinde hissedebileceğini ve renk körü ilişkilerin mümkün olduğunu anlamasını sağlamıştı. Yıllar içinde, sokağın karşı yanındaki kadına daha çok hayranlık duymayı öğrendi, ama onun için belirleyici anı haline gelen şey, o ilk, spontane selamlama hareketi olmuştu. Bir ayırım duvarını yıkmış ve yabancıları dostlara dönüştürmüştü.

Bu genç adam, Stephen Carter, zaman içinde Yale’de bir hukuk profesörü oldu ve o gün öğrendikleri hakkında bir kitap yazdı. Kitabına *Civility*¹ adını verdi. Anlattığına göre, kadının adı Sara Kestenbaum’du ve çok genç yaşta ölmüştü. Carter, bu kadının dindar bir Yahudi

¹ Stephen Carter, *Civility* [İncelik], New York: Basic Books, 1999, s. 61-75.

olmasının da bir tesadüf olmadığını ekler. “Yahudi geleneğinde” diye belirtir, “bu tipteki inceliğe *hesed* – iyilik ve şefkat eylemleri yapmak – adı verilir ve bu da, insanoğullarının Tanrı’nın suretinde yaratılmış oldukları anlayışından türemiştir... İnceliğin ta kendisi *hesedin* bir parçası olarak görülebilir: Gerçekten de, hemşerilerimize, yabancı olanlar da dâhil olmak üzere, zor olduğu zamanlarda bile iyilik ve şefkat göstermemizi gerektirir... Tek bir gerçek ve mütevazı incelik eyleminin nasıl da bir yaşamı ebediyen değiştirebileceğini keşfettiğim o yaz akşamında yalayıp yuttuğum krem peynir ve jöleli sandviçlerin kaygan, pürüzsüz tatlılığını, bugün bile, gözlerimi kapayıp, dilimin üzerinde hissedebiliyorum.”²

Sara Kestenbaum’u hiç tanımadım, ama Carter’in kitabını okuduktan yıllar sonra, Washington’un, Kestenbaum’un yaşadığı bölgesindeki Yahudi cemaatine bir ders verdim. Onlara Carter’in hikâyesini anlattım. Olayı daha önce duymamışlardı, ama duyduklarında onu tanıyarak başlarını salladılar. “Evet,” dedi bir tanesi, “bu, Sara’nın yapacağı türden bir şey”.

Efendisinin oğluna bir eş bulmak için Mezopotamya’nın kuzeybatısındaki Aram Naarayim’de bulunan Nahor’a geldiğinde, Avraam’ın, metinde ismine yer verilmeyen, ama geleneğe göre Eliezer olarak tanımlanan hizmetkârının aklında da mutlaka buna benzer bir düşünce vardı. Avraam ona belirli herhangi bir karakter niteliği aramasını söylemiş değildi. Ondan sadece kendi geniş ailesine mensup bir kız bulmasını istemişti. Ancak Eliezer bir imtihan akıl etti:

Efendim Avraam’ın Tanrı’sı A-Şem! Lütfen bugün işimi rast getir ve efendim Avraam’a iyilikte bulun. İşte – ben bu su pınarının başında duruyorum ve şehir halkının kızları su çekmek için çıkıyorlar. Eğer, kendisine “Testini biraz eğ de içeyim” dediğim bir kız “İç; develerini de sulayayım” derse, kulun Yitshak için belirlediğin kız o olsun. Ben de bununla, efendime iyilikte [*hesed*] bulunduğunu bileceğim.” (Bereşit 24:12-14)

Hizmetkârın *hesed* sözcüğünü kullanması bir tesadüf değildir, çünkü ilk Yahudi çocuğun müstakbel eşinde aradığı karakteristik nitelik tam da budur ve bunu Rivka’da bulmuştur.

Rut kitabındaki tema da aynıdır. Tanah’ın, Yisrael’in en büyük kralı haline gelecek olan David’in geçmişini tasvir ederken vurgulama peşinde olduğu nokta, büyük-büyükannesi Rut’un Naomi’ye ve büyük-büyükbabası Boaz’ın Rut’a gösterdiği iyilik ve şefkattir. Gerçekten de Hahamlarımız, Yahudi karakterinin en önemli üç karakteristiğinin merhamet, ar duygusu ve şefkat olduğunu söylemişlerdir.³ Başka bir yerde “sevginin eyleme geçirilmesi” olarak tanımladığım⁴ *hesed*, Yahudi değer sisteminde merkezi bir yere sahiptir.

Hahamlarımız bunu Bizzat Tanrı’nın eylemlerine dayandırmışlardır. Rav Simlay şöyle öğretir:

“Tora bir iyilik eylemiyle başlar ve bir iyilik eylemiyle son bulur. Tanrı’nın çıplakları giydirmesiyle başlar – ‘Tanrı A-Şem, Adam ve eşi için deriden giysiler yaptı ve onları giydirdi’ (Bereşit 3:21) – ve O’nun ölüye şefkat göstermesiyle sona erer: “Ve [Tanrı, Moşe’yi] Vadide gömdü” (*Devarim* 34:6).” (Talmud Bavli, Sota 14a).

² A.g.e., s. 71-72.

³ *Bamidbar Raba* 8:4.

⁴ Jonathan Sacks, *To Heal a Fractured World* [Kırılmış Bir Dünyayı İyileştirmek], pp. 44-56.

Hesed – evsizlere barınak, açlara yiyecek, fakirlere yardım tedarik etmek; hastaları ziyaret etmek, yastakileri teselli etmek ve herkes için saygın bir şekilde gömülme olanağı sağlamak – Yahudi hayatı için asli bir hal almıştır. Sürgün ve dağılımlıkla geçen uzun asırlar boyunca Yahudi cemaatleri bu ihtiyaçlar etrafında inşa edilmişti. Bunların her biri için *hevrot*, “dostluk dernekleri” vardı.

Örneğin on yedinci yüzyılda Roma’da, çocuklar, fakirler, dullar ve mahpuslara giysi, ayakkabı, nevresim, yatak ve yorgan tedariki için yedi dernek vardı. Fakir gelinlere çeyiz, drahoma ve ödünç mücevherler sağlayan iki dernek vardı. Bir dernek hastaları ziyaret konusuyla ilgileniyor, bir başkası mensuplarını kaybetmiş ailelere yardım etme işine bakıyordu ve vefat eden kişiler için son dini usulleri – cenaze öncesinde arındırma işlemi ve cenaze töreninin kendisi – uygulayan başka dernekler vardı. Eğitsel ve dini amaçlar, öğrenim ve dua için on bir cemiyet faaliyet gösteriyordu; bir diğeri, Kutsal Topraklarda yaşayan Yahudiler için fonlar topluyordu ve başkaları da yeni doğan erkek bebeklerin *berit mila* töreniyle ilgili çeşitli uygulamalarla meşgul oluyordu. Ve yine başkaları, fakirlere, örneğin kapılarına *mezuza* takmak gibi çeşitli *mitsvaları* uygulamak için ihtiyaç duydukları malzemeleri, Hanuka ve Şabat kandilleri için gereken yağı sağlıyordu.⁵

Hesed, demişlerdir Hahamlarımız, bazı açılardan, *tsedakadan* bile daha yüksektir:

Ustalarımız şöyle öğrettiler: *Gemilut hasadim* [*hesed* eylemleri], üç yönden *tsedakadan* daha büyüktür. *Tsedaka* kişinin parasıyla yapılabilirken *gemilut hasadim* kişinin hem parasıyla hem de bedeniyle yapılabilir. *Tsedaka* yalnızca fakirlere yapılabilirken *gemilut hasadim* hem fakirlere hem de zenginlere yapılabilir. *Tsedaka* yalnızca hayatta olan kişilere yapılabilirken *gemilut hasadim* hem hayattakilere hem de vefat etmiş kişilere yapılabilir. (Talmud Bavli, Suka 49b)

Birçok farklı şekliyle, *hesed*, Yahudi yaşamıyla eşanlamlı hale gelmiş ve Yahudi yaşamının üzerinde durduğu sütunlardan biri olagelmıştır. Yahudiler, bu “Tanrı’nın yolu” olduğu için ve aynı zamanda kendileri veya aileleri acı çekmenin ne olduğunu birinci elden deneyimledikleri ve başvuracak başka yerleri olmadığını bildikleri için birbirlerine iyilik ve şefkat gösterirlerdi. Bu, karanlık zamanlarda bir ışık huzmesi sağlıyordu. Bet Amikdaş’ın ve oradaki ibadet işlemlerinin kaybının yaşattığı darbeyi yumuşatıyordu:

Bir keresinde Rabi Yohanan ben Zakay Yerusalayim’in dışına yürürken Rabi Yeoşua onu takip etti. Bet Amikdaş’ı yıkıntı halinde gördüğünde Rabi Yeoşua ağlamaya başladı: “Vah bize ki bu yer – Yisrael’in günahları için kefareti sağlayan bu yer – yıkıntı halinde!” Rabi Yohanan ona şöyle dedi: “Oğlum, kederlenme, çünkü etkisi bundan aşağı kalmayan başka bir kefareti yolumuz var. Ve nedir? *Gemilut hasadim* – ki pasuk onun hakkında ‘Çünkü *hesedi* arzularım, *korban* değil’ (Oşea 6:6) demektedir.”⁶

⁵ Israel Abrahams, *Jewish Life in the Middle Ages* [Orta Çağ’da Yahudi Yaşamı] London, Edward Goldston, 1932, s. 348-363

⁶ Avot deRabi Natan, 4.

Hesed yoluyla, Yahudiler kaderi insanileştirmişlerdir; zira, inandıkları üzere, Tanrı'nın *hesedi*, dünyayı insanileştirmektedir. Tanrı bize sevgiyle davrandığı için, aynı şekilde bizden de birbirimize sevgi ve şefkatle davranmamız beklenmektedir. Dünya yalnızca güç veya adalet gibi kişiler-üstü prensipler temelinde değil, kendimize has ihtiyaç ve potansiyellere sahip birer birey olduğumuz gerçeğinin tanınmasıyla, aynı zamanda kırılabilirlik, bağlılık, ilgi ve alaka gibi son derece kişisel ilkeler temelinde de işler.

Bu durum İngilizce diline bir sözcük bile eklemiştir. 1535'te Myles Coverdale, Tanah'ın tarihteki ilk İngilizce çevirisini yayınlamıştı (bu çalışmaya ilk olarak William Tyndale başlamış ve bunu hayatıyla ödeyerek 1536'da kazıkta yakılmıştı). *Hesed* sözcüğüne geldiğinde, bunun anlamını tam olarak karşılayan hiçbir İngilizce sözcük olmadığını fark etmiş ve o zaman bu sözcüğü çevirmek için "loving-kindness" ifadesini uydurmuştu.

Rabi Avraam Yeoşua Heschel "Gençken, zekâyı takdir ederdim. Artık yaşlandım ve şimdi *hesedi* daha çok takdir ettiğimi görüyorum" derdi. Bu sözlerde derin bir bilgelik vardır. Eliezer'i, Yitshak'ın eşi ve dolayısıyla ilk Yahudi gelin olarak Rivka'yı seçmeye sevk eden buydu. İyilik ve şefkat dünyaya kurtuluşu getirir ve Stephen Carter örneğinde olduğu gibi, yaşamları değiştirebilir. Wordsworth, "İyi bir insanın yaşamının en önemli kısmı, küçük, isimsiz, anımsanmayan şefkat ve sevgi eylemleridir"⁷ derken haklıydı.

ŞABAT SOFRASI İÇİN SORULAR

1. Sizce *hesed* neden bir Yahudi yaşamı sürmekle eşanlamlı hale gelmiştir?
2. *Hesed* ve *tsedaka* arasındaki fark nedir? *Hesed* ne açıdan daha yüksek bir değerdir?
3. Kendi cemaatinizde kaç farklı *hesed* örneği aklınıza geliyor?

www.RabbiSacks.org

[f](#) [t](#) [@](#) [v](#) @RabbiSacks

The Rabbi Sacks Legacy Trust, PO Box 72007, London, NW6 6RW • +44 (0)20 7286 6391 • info@rabbisacks.org

© Rabbi Sacks • All rights reserved

⁷ "Tintern Abbey" başlıklı şiirinden.

